

AMICULU SCÔLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese la facare dóue septemani odata, Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Poesi'a in scól'a populara.

III.

(Urmare).

Vediuramu in cele precedente, felurile poesiei, cum si speciele ce suntu a-se admite in scól'a populara. Dar' nu totu ce se póte subsume sub rubric'a acestoru specii este admisibile si corespundietoru. Aici inca avemu d'a luá in strinsa consideratiune cuprinsulu séu valórea interna si form'a esterna séu tehnica a poesiei.

Ce se atinge de valórea interna, subieptulu séu materi'a trebuie se fia tractata cu spiritu poeticu, trebuie se aiba farmeculu poesiei, se-se presenteze in nisce imagini dulci atragátóre, se esale acelu profumu divinu ce imbata fantasi'a si aprinde anim'a, ce face se te semti in o pusetiune a'carei delicii si farmecu nu le poti esprime prin vorbe, le semti numai. Dictiunea se fia afectuósa, emfatica, inse departe de bombastu si ridiculu si nice decumu retorica. Conceptiunea se fia usióra, nu filosofica, si cu atatu mai pucinu mistica, ci chiara si straina d' ori-ce trivialitati. Desvoltamentulu séu cursulu ideiloru se fia liberu si fluente. Lipsindu aceste calitati, poesii'a devine mai ingrata decatu o prosa rea miserabile; ea in locu d'a atrage, disgusta,—in locu d'a rafiná gustulu, lu tempesce, lu sarbezescu.

Speciale atentiune trebuie se aiba omulu la alegerea fabuleloru séu a poesiiloru moralisatóre pentru scól'a populara. Astu-felu de poesii, care din lungi incurcaturi si complicatiuni de idei si cuvente, voru a trage o masima morale, fia ea mai sublime ori cotidiana, nu suntu nice de cumu recomandabili scólei populare. Ele mai totu de un'a remanu unu

misteru pentru copii. Priceperea astoru-felu de poesii, candu le potemu dá acestu nume, presupunu o practica mai lunga in viétia. De multe ori inse nu merita nice a-ti sparge capulu cu ele, si cu atatu mai pucinu a tormentá pe copii. Ele suntu de multe ori o simpla prosa rimata. Pros'a care prè vrè a moralisá, mi va concede ori-cine, devine sarbeda si in locu d'a te atrage, te desgusta. Epistolele lui Seneca cu abundantele loru delicii morali incontestabili, te si ingretosiéza. Déca astu-felu e pros'a, poesii'a este pe de dóue ori mai desgustátóre.

Stilulu, metrulu si rim'a, facu partea tehnica a poesiei. Stilulu trebuie se fia naturale, chiaru, dulce si puru; elu nu trebuie se lase a-se intrevédé óre-care scalciare séu chiar' scrintire a ideiloru in favórea metrului, cu atatu mai pucinu anomalii gramaticali. Elisiiunile nenaturali, pe cari nu le rectificá nice usulu nice gramatic'a, precumu si adaugerile de silabe ori cuvinte séu carpiturile in favórea metrului, dau stilului, in locu de farmecu, aversiune si recéla, si ne arata pe poetulu, care séu vrè se-se tiena cu sil'a de pólele musei, séu vrè a scrie mai nainte de ce a studiatu limb'a. Archaismii rancedi, cari si de altmintrea numai o mana maiéstra i póte preserá ici si colea singuru prin poeme mai mari, in poesiile pentru scól'a populara au se lipsésca. Dar', ce e dreptu, nice nu ocurru in astu-felu de poesii.

Stilulu coincide cu metrulu in cele ce se ceru cá se fia naturale si fluente. Am numai atatu d'a observá, ca pre catu s'a admisu iatulu in poesii'a nóstra, pre atata elu trebuie incungiuratu, precumu in altele asiá si in poesiile ce s'alegu pentru scól'a populara. De-sele iate lancediescu metrulu si sarbezescu stilulu.

A incungiurá de totu iatele, ce e dreptu, e dificile in limb'a nóstra; {dar' marturisescu, ca limb'a astu-felu capeta o energia si armonia admirabile. D.D. Bolintineanu s'a incercatu a incungiurá cu totulu iatele in unele din poeziile sale pr. in Melodii romane, dar' nu chiar' peste totu; Legende si basne natiunale, brosiur'a 1 si 2 din 1858, si Cantarea Romaniei; densulu a si reesítu in incercarea sa, dara lucrulu arata ca l'a costatu multu. In nóu'a brosiura de Legende (1862), cum si in unele poezii mai nóue nu mai intelnimu acésta incercare.

Se luamu acumu metrulu din altu punctu-de-vedere, adeca din alu estensiunei. Ar' fi se respundu la o intrebare ce mi-ar' poté-o face cineva prè usioru, adeca, care metru si pana la ce estensiune ar' fi d'a-se observá la alegerea poeziiloru pentru scól'a populara? Spunu adevèrulu, ca la acést'a nu potu respunde nici de cumu categoricu. Nu potu díce, ca numai aceste specii de metru suntu d'a-se observá la alegerea poeziiloru pentru scól'a populara, si altele nu. Me voiu incercá inse a aratá care specie de metru aru fi mai recomandabili in poeziile pentru scól'a populara.

Metrulu mai usitatu, mai popularu si mai facile pentru elevii scólei populare, este celu trochaicu de 4, 5 si 6, 7 si 8 silabe:

Versulu de 4 silabe ocurra mai raru, si numai in unele pasagie poeziile in populare pr.

<i>Caprióra</i>	<i>Mititica.</i>
<i>Sprintenióra,</i>	<i>Pela ochi,</i>
<i>Trupusielu</i>	<i>Cu deochiu.</i>
<i>De bujorelu.</i>	<i>Pela facia,</i>
<i>Porumbica</i>	<i>Èrba crétia. Colinda.</i>

In versulu de 5 si 6 silabe se afla balade populare intregi, in operile poetiloru nostri vine raru acestu versu. In acestu versu e frumós'a balada populara „Miór'a“ ce incepe

P' unu picioru de plaiu.
P'o gura de raiu,
Èca vinu in cale
Se coboru la vale
Trii turme de miei.
Cu trei ciobanei.

Versulu de 7 si 8 silabe este celu mai frecuent, atata in poeziile populare, catu si in cele ale

poetiloru, este si celu mai recomandabile si in poeziile pentru scól'a populara; elu pre lunga armonia intrunesce si o mare energia.

Dar' ce este-unu mare nume
Si averea ce dorimu?
Cine-a mostenitu in lume
Cá si noi s'o mostenimu? Bolintineanu.

De multe ori versulu acest'a se continua formandu unu versu de 15 si 16 silabe pr.

Fericitu acelu ce calca tirani'a sub picioare!
Care vede 'n a-lui tiéra libertatea renviandu.
Fericitu, maretiu acel'a care sub unu falnicu sóre
Pentru patria sa móre
Nemurire mostenindu. Alesandri.

Acestu versu nu e recomandabile scólei populare, din aceea simpla cauza, ca elevii, pentru lungimea lui, cu greu i voru poté dá intonatiunea cuvenita, care invetiatorulu trebuie s'o observe cu tota rigórea. In acestu metru si suntu pucine poezii scrise, care s'aru poté admite in scól'a populara.

Versulu de 11 si 12 silabe in poeziile populare nu ocurra de locu, cu atatu inse este mai frecvente in operile poetiloru, si este alu treilea versu de predileptiune dupa celu jambicu curatu de 13 si 14 silabe si celu trochaicu de 7 si 8 silabe.

Totulu nasce liberu, si-omulu totu robesce:
D' ar' fi fostu putintia elu ar' fi robitu
Insusi diadem'a care stralucesce
P' orizonu-albastru cu-auru infloritu.

Bolintineanu.

Din versulu jambicu celu mai frecvente si mai placutu la poeti, este celu de 13 si 14 silabe.

De n'ar' ave natur'a putere mai deptina,
Cá veri ce-a statu in lume, d' atatea mii de ani.
Adi globulu n'ar' fi al't'a, decatu numai ruina,
In care l'ar' prefate crudelii de tirani.

A. Muresianu.

Acestu versu inca are inconvenientulu d'a fi cu greu intonatu dupa cuviintia de elevi, si astu-felu mai recomandabile suntu acele poezii, cari impartu fiacare versu in dóue anacreontice pr.

In munti e libertate; —
Caci aburii cei rei
Din gropi nu potu strabate
Prin aeru, susu la ei.

idem.

*De credi in poesia
In sant'a armonia
Din boltele ceresci,
Candu nóptea 'nseinata
Lucesce 'n coronata
De stelele ceresci. etc.*   **Alesandri.**

Alte versuri, precumu cele compuse din petióre bachie séu amfibrachie pr.

*Cu rumen'a rosa, cu alb'a fecióra,
S' asémenu adese ai museloru fi:
Din animi curate frumosulu adóra
Si 'n urma loru lasa divine-armonii.*

G. Cretianu.

séu jambice de 9 si 10 silabe pr.

*E dulce somnulu celu dup'o lupta,
Pacea-i eterna si nentrupta
Candu consciinti'a nu e corupta
Si dormi pe patulu celu de martiri.*

G. Baronzi.

acestea le mai lasu si la judecat'a celoru ce edau lectiunare pentru scólele populare. Atata inse credu ca aceste versuri suntu mai anevoia d'a-le intóná si modulá curatu si decatu cele, de care amintiramn mai susu. — Afora de versurile séu metrele insírate aici mai suntu si altele, dar' le trecemu cu vedere, d' óre-ce, ceste ce le aduseramu înainte, suntu cele mai usitate.

Poesiile cari suntu scrise din inceputu pana in capetu totu in acel'asi metru, suntu cele mai recomandabili scólei populare. Se afla inse multe in care metrulu variéza, va se dîca, suntu scrise in mai multe metre; inse nici aceste nu suntu d'a-se eschide candu ele observa o regula stricta.

Scolarulu desí nu posiede technic'a poesiei, elu semte inse prè usioru unde ea patimesce, unde versulu e langedu séu schiopetéza.

Poesiile in care acestu inconvenientu ocurra mai desu, nu trebue admise in scól'a populara, precumu nice acele in care silabele scurte se i-au de lungi si cele lungi de scurte. Afora d' acele casuri, unde usulu vine a rectificá acést'a, asiá de esemplu cuventulu aripa, pe unele locuri se pronuncia cu accentulu pe a = *áripa*, pe alte locuri pe i = *áripa*; asemenea strēcõru séu strēcõru si strēcõru; bõlnãvu si bõlnãvu; mîrõsu si mîrõsu; aũdu si aũdu mai raru s. a.

Se vorbimu ceva si despre rima. — Rim'a este masculina, candu cade in silab'a ultima séu ultima intonata, — feminina, candu cade pe cea ultima intonata, prin urmare tonulu in rima are se cada totu deun'a séu pe ultima séu pe penultima, mai departe nu pôte merge. Rimele care au tonulu in silab'a antepenultima pr. pamentulu — mormentulu, suntu rime false, ele pierdu farmeculu esteticu si urechi'a nu afla placerea ce-o afla la celelalte. O singura esceptiune aru poté face dela acésta regula cuvintele terminate in — auru pr. lauru — tesauru — auru — balauru etc. care s'a admisu si in poesi'a italiana. Ce se atinge de acea forma de versu jambicu, unde tonulu in rima cade pe antepenultima pr.

*Aici audu resúnete
De gemete, suspine;
Inspaimentatu de tînete
Unu mortu veni la mine.*   **Bolintineanu.**

precumu si de versulu dactilicu, in care se pare a fi observata óre-care consonantia fõrte imperfecta in cuventulu ultimulu alu membrului d' antaiu, si in celu ultimulu alu membrului alu doilea pr.

*Vijeie viscolulu . . . plangerá buciumulu,
In departare.*

*Cadu loviturile, tuna pe paveze
Fora 'nctare.*

Idem.

Aceste suntu nisce imitari ale asiá numiteloru „rime sdruciole séu versi sdruciole“ (sdruciole = lunecosu) din limb'a italiana, si este o forma ingrata, d' aceea si fõrte rara; ea atunci se pare a avé óre care energia candu cuventulu din urma a versului precedinte este strinsu legatu cu întielesulu de cuventulu primulu alu versului subsecuente. Acestu versu, se întielege desine, este de parte d'a poté fi admisu in scól'a populara.

Amintii pe scurtu aceste, pentru-ca la alegerea poesieloru pentru scól'a populara, rim'a trebue luata in strinsa consideratiune, si poesiiile cari au rime lace séu false nu trebue admise. — Se trecemu la combinatiunea rimei. — Poetiloru de comunu le mai place a amestecá in poesiiile loru rim'a masculina cu cea feminina. Acésta amestecare este fõrte varie dupa voi'a si talentulu poetului; cea mai frecvente si mai favorita este alternatiunea, candu adeca in strofele de patru versuri, versulu primulu, cu rima mai desu feminina, riméza cu versulu alu treilea, si alu doilea,

cu rima mai desu masculina, riméza cu alu patrunea, séu dupa dóue versuri cu rima masculina séu feminina ce riméza immediatu, urméza alte dóue cu rima contraria, ce éra si riméza immediatu. Poesii scrise numai in rima masculina séu feminina sunt mai rare. De cele mai multe ori ele se amesteca, observandu o regula stricta séu amestecandu-se fora nici o regula. In poesiile populare, si dupa acestea in poesiile ce le scriu poetii in spiritul si stilul popularu, aflamu adese ori mai multe versuri, cari riméza tóte la olalta, séu au unulu dupa altulu totu aceea si rima pr.

*Ea pe campu de se ivea,
Florile se 'nveseala,
Animele-si deschidea
Mirósele-si respandea,
Si voiosu i le 'nchiná,
Si voiosu le leganá
Si din cale-o intorcea,
Si cu tóte-asia-i dîcea.*

Alesandri.

Acestea si tóte rimarile maestrite si complicate, precumu si acele cari nu urméza o regula stricta in legarea versurilor prin rima, ci cumu se dîce sine lege vagantur, nu sunt recomandabili scólei populare. Se intielege de sine ca nu se potu admite in scól'a populara nici acele poezii, care sunt scrise in versuri albe, care adeca observa unu metru óre-care, dar' nu si rim'a pr.

*Toti dieii lenga Ioe pe auritu tapetu
Siedea la suatu si Eva torná loru la nectaru.
Nemuritorii veseli bea unulu pentru altulu
Cu cupe totu de auru privindu orasiulu Troei.
Aci se 'ncérca Ioe pe Iun'a 'nteritá
Cu vorbe-atingátóre si for'a-se gandí.*

Iliad'a trad. de Aristia.

(Va urmá.)

Invetiarea computului in scól'a populara.

(Continuare.)

Cele mai de sciutu in privint'a formei séu a metódei se potu usioru contrage in urmatóarele 2 intrebări:

1. Cari sunt principiile ce trebuie se urmeze o buna metóda in invetiarea computului?
2. Care din metódele cunoscute corespunde principiului statoritu?

Acele sunt urmatóarele

Antai'a masima: Tóta computarea trebuie a se basá pe intielegere séu precepere si trebuie se fia indemnatóre la cugetare.

Computulu intielesu, preceptulu se baséza antaiu pe cunóscerea si judecarea drépta a referintieloru de lucruri si numeri ce se cuprindu intr'o problema, de unde se afla apoi modulu deprinderii numeriloru cautati dela numerii dáti, si prin care se póte cunósce, ca prin ce operatiuni se potu aflá numerii cautati cu cei dati.

Fara de acésta cunóscere drépta si judecare sanetósá nu póte fi nice unu computu formativu, cultivatoriu. Deci despre modulu ca cum are a se face o socotéla, la inceputu n'are a ne pasá multu, ci trebuie numai a face pe scolaru cá se cugete asupra referintieloru si se vina la intielegerea deplina a problemei. Scolarii slabu invetiati, ma si crescutii de multe ori, intréba indata totu-deun'a de operatiunea dupa care au se socotésca si se-si deslege problem'a. Acést'a in sa se póte aflá totu-deun'a usioru de sine, indata-ce va intielege bine omulu problem'a. Candu scolarulu stá, si nu-si póte resolvá o problema, invetiatorulu nu trebuie atunci se-i spuna numai decatu modulu lucrarii, nice a se catrani si a infruntá si bat'jocóri, ci trebuie cá se cerceteze ca care e caus'a ne 'ntielegerii, nepreperii.

Elu se baséza, a dóu'a, pe o reprezentare, infacisire chiara verbala si nu pe consunarea unui rezultat gásitu cu facitul din carte, nice pe probele cele multe cate le avemu noi adi.

Deci invetiatorulu la predarea computului se nu lase nici candu pe scolarii sei a face ceva, ce n'au preceptulu si intielesu mai antaiu bine; in tóte scolarii trebuie se fia siliti a meditá i trebuie se cunósca mai antaiu bine temeiurile, pentru ce facu unu lucru.

Se nu concedemu nici candu scolarulu a socoti orbesce, fara 'ntielegere; caci computarea fara cunoscintia este mecanismu orbu.

Cá regula trebe se tienemu aici:

1. Se nu lasamu pe scolaru a trece la operatiune, la modulu socotelii, mai nainte de a fi preceptulu bine referintiele de lucruri si de numeri ale problemei.
2. Lucrarii trebuie se premérge o representatiune reala catu se póte mai chiara.

In esentia nu este decatu unu singuru computu, adica computarea cu socotintia, judecata, precepere. Candu facemu acést'a fara intrebuintiarea midilóceloru din afara, se numesce computu mentalu, socotéla de capu, de rostu; éra daca aplicamu si semne din a-

fara, adica cifrele, atunci se dice computu scrisu, computu cu cifre, computu pe tabla.

In esinti'a computului elementaru nu este asiadara nice o deosebire intre computula de capu, si computulu scrisu, caci ambele suntu unu lucru de capu, alu mintii, si nu de mana. Diferinti'a jace numai intr' aceea:

- a) ca la computulu scrisu aplicamu cifrele, semne vidibile, pentru a chiarifica cu atat'a mai bine problem'a séu spre a veni intr' ajutoriulu memoriei la probleme mai grele si astu modu a inlesni operatiunea;
- b) ca la computulu de capu séu mentalu avemu a gândi numai la numeri, respective la intipuri de numeri si nu la semne, nu la cifre, spre a resolvá curendu probleme mai usiore de numeri mai mici fara de aplicarea mijloceloru esteriore;
- c) ca la neaplicarea cifreloru lucramu cu multu mai liberu.

Computulu scrisu séu de tabla e mai multu hotaritu pentru altii, adica, candu avemu se infacisiamu cuiva vr'o socotela. Dar' elu e de mare folosu mai tardiu si in alte privintie, pe care bine le cunoscemu. Insa copilului incepetoriu i face celu mai multa bine, i aduce celu mai bunu folosu computulu mentalu. Elu destépta si delectéza multu si pentru diversitatea sa, de aceea nu potemu destulu recomandá docintiloru nostri, cá la computulu de capu mai bine se resolvé unu esemplu in diece moduri, decatú diece esemple intr' unu modu.

Cateva regule pentru computulu mentalu:

1. Computulu mentalu este a se invetiá totu de una in legatura cu computulu pe tabla insa astu-modu cá elu se premérgea acestui'a totu-deun'a.

Tocma si in viéti'a de tóte dílele computulu de capu stá inaintea computului scrisu, caci capulu ilu ducemu cu noi in totu loculu, éra tabl'a, harti'a, cret'a, cerus'a etc., nu le putemu avé totu cu noi in totu loculu. Asiadara unu bunu computatoru de capu vine mai pucinu in perplesitate cá unulu care e deprinsu numai in computulu pe tabla.

Mai departe computulu pe tabla numai prin computulu mentalu se póte pragati bine.

2. La computulu de capu se se iá privire totu deun'a numai la valórea interna a numerului si nu la infacisierea lui esterna prin cifre.

Sunt adevératu multi ómeni, cari candu socotescu ceva in capu nu gandescu la numeru ci la cifra, adica la semnele numerului, si asiá computulu pe tabla ilu facu in capu, adica socotescu de rostu dupa regulele computului pe tabla si nu dupa ale computului mentalu. O atare procedere e unu mecanismu curatu si pentru cei mai multi e o torturare adevérata. Daca se dedá cineva la asiá modu de computare este greu de desvetiatu. Acestu modu de computare se se incungiure pe catu se póte, de aceea cunóscerea cifreloru se nu se invetie nici candu inaintea numeriloru.

3. Se se deprinda scolarii cu asemenea operatiuni si rezultate, care vinu fórté adese inaintea si se ne silimu dupa putintia a le usiorá lucrarea in tóte modurile posibile.

Copii nostri au se invetie multe, si de multe orf lucruri grele; insa invetiatorulu se nu lipsésca cu ajutorulu seu in totu loculu unde se cere. Prin aceea ca vomu ajutá unui prunacu a deslegá cu intielegere si usiorime o problema care la antai'a privire i s'a parutu grea, se nasce in trensulu placere si voia de invetiatura.

Daca d. e. avemu d'a face c'unu siru de sumándi mai multi, atunci acestia trebuie adusi intr'o suma, fiindca este mai lesne a tiené in minte unulu, cá mai multi numeri. De avemu d'a operá cu numeri mari, acést'a se n'o facemu totu-deun'a nemidilocitu, ci se-i decompunemu in numeri mai mici, si se facemu din problem'a mare mai multe probleme mici, spre a le resolvá apoi un'a dupa alt'a.

4. In privinti'a réndului ce avemu de a urmá in procedur'a deslegarii unei probleme, trebe se ne indreptamu dupa esprima-tiune, adica in care réndu ni se spune cu vorbe o problema, in acel'si trebuie si resolvatu.

D. e. avendu a inmultí unu numeru complexu ori colectiv, cum 5 máji, 58 punti, 7 loti, cu numerulu 8, atunci in socotél'a de capu incepemu multiplicarea dela máji si nu dela loti, fiindca asiá ni s'a spusu problem'a si cu gur'a.

5. Fia-care problema se o dícemu numai odata, insa incetu, tare si desvoltu.

Daca sciu scolarii ca li se spune o problema de mai multe ori cá odata, atentiunea lorú atunci nu e destulu de incordata. O esceptiune dela acestu spusu odata vine a se face candu si candu numai acolo, unde

va cere neaperatu natur'a lucrului. In fia-care dicere de problema se se accentueze la vorbire totu ce e de insemnatu, cu deosebire numeralele. Prin acést'a voru înlesni fórte multu lucrulu scolariloru si-i voru dedá la vorbire precisa.

6. Scolarii se se facea atenti la singuritele apucaturi maiestrose, cari de multe ori resulta de sine in invetiatura.

D. e. Avendu a face de rostu o multiplicatiune mai grea cum: catu e de 3 ori 98? atunci ne usioramulorarea asiá, ca ne cautamu in locu de 98 unu numeru mai usioru d. e. 100 si dicemu de 3 ori 100 facu 300 — acum scademu usioru de 3 ori cate $2 = 6$ si remane 294. In locu de a subtrage 148 din 312, scademu 148 din 300 si mai adaogemu la restu 12 etc. La multiplicatie putemu se schimbamu factorii unulu cu altulu, daca prin acést'a ni se usioreza lucrulu d. e. In locu de a dice de 100 ori 97 dicemu de 97 ori 100 £ facu 97 máji, etc.

7. Se deprindemu scolarii la linisce si trezvia, se ne silimu cá la invetiarea computului ei se-si castige o indemanare in vorbire; de aceea nici candu se nu-i suferimu a gângávi nici a repetá o vorba ori constructiune de doue, trei séu mai multe ori.

(Vá urmá.)

Bolnavu.

Candu m'aru intrebá stimatii lectori, ce e betégu, morbosu séu nesametotu, n'asi fi in stare a-le face despre acésta o definitiune corespundiatórie notiunii adeverate. Scriitorii suntu raru betegi, ci mai multu patimasi; ast'a e in sa o diferentia cá ceriulu de pamentu. Si de si patimescu de vre-o bóla, aceea nici candu nu e galbenarea, ci mai totu deun'a ból'a pungi Insesi frigurile la unu autoru si-au caracteristic'a loru. De le capeta óre-cum si orecandu, acele nu potu fi dedecatu frigurile schimbaretie. Prin urmare unu scriitoru póte fi numai patimitoriu, betégu in sa numai fórte raru; caci un'a n'are timpu, d' alt'a i lipsescu midilócele spre acést'a. Avemu in diu'a de astadi o multime de expresiuni pentru morbositate precum: bolnavu, nu-i e bine, i cam reu, betégu, betegosu, morbosu, reu betégu, de mórte, si alte. De órece unu scriitoriu n'are la noi cu ce traí bine, asiá dara nu póte nici a murí bine, apoi de aici vine, ca scriitorii (autorii, literatii) —su nemuritori. Se privimu numai la statistic'a de bóle, si vomu aflá, ca in aceea mai pucini sunt invetatorii,

caci invetiatoriulu intre toti locuitorii pamentului are celu mai pucinu timpu spre a fi betégu. In diu'a de astadi se cere dela unu invetiatoriu multu, ba fórte multu; intre alte si aceea, cá se aiba o sanetate de feru. Candu invetiatoriulu i-e reu, cine se intereséza; elu totu se afla in scóla, caci e omulu, care n'are se fia betégu, nici n'are spre asiá ceva timpu; chiar' reu dispusu nu-i e iertatu a fi, si invetatorii bolnavitiosí sunt numai decatu de batjocura.

Fie-care altu omu, póte, déca place naturii, se fia dupa placu betégu. Invetiatoriulu e silitu a face naturii acésta placere in ferii. Elu dice naturii: draga natura, tu scíi ca sum unu invetiatoriu, me rogu, déca vréi cumva ceva cu mine, ascépta pana in ferii, in m'oiu reculege atunci; pana atuncea fii pe páce, buna natura! Tu scíi ca invetiatorulu inca debue se aibe paciintia. Spunu in sa naturalistii, ca natur'a e celu mai bunu invetiatoriu; de aceea, se intielege de sine, ca ea vá avea cu semenii sei paciintia, si bietulu invetiatoriu vá fi numai a rare ori bolnavu. Ai fi cam reu invetiatoriulu, lu smintesce prè pucinu in chiamarea sa.

De multe ori se aude vaeranduse despre starea cea slaba a invetiatoriulu, si ca suntu asiá reu salariati; pentru acést'a se concese in sa invetiatoriulu alte, ecuivalente. Intre altele se afirméza, ca invetatorii intre cei lalti locuitori ajungu cele mai adunci betranetie. Ast'a vine dela ecuivalentulu, ce se concese invetiatoriulu. E darulu celu mare — suflarea.

Suflarea? audimu pe multi dintre stimatii lectori! Ce nebania e acést'a? — Insa totusi e asiá.

Multi barbati vestiti au venitu, prin multele scrutatiuni la ide'a marétia, ca suflarea tineretului ar' avé o influentia binefacatória asupra constitutiunii invetiatoriulu, ca celu mai bolnavitosu invetiatoriu ar' capeta astfelu de tineretie, incatu remane pana la cele mai adunci betranetie totu tineru. Spre acést'a se mai pare inca, ca numai o dieta pentru tineri e priintiósa si amesurata acestei circumstantie. Cele mai multe bóle provinu din stomachulu stricatu. Asiá dara se cere, cá invetiatoriulu nici odatu se nu-si strice stomachulu, de aceea au hotaritu sórtea cá invetatorii se aiba cea mai pucina plata dintre toti functionarii.

De e cumva adeveratu, ca suflarea cea sanetósa a tinerimii si tragerea ei in plamani, au o influentia bine facatóre asupra etatii invetiatoriulu apoi acést'a s'ar' poté dice numai despre timpurile trecute. Tinerimea de astadi parte mare se cresce asiá, in catu e mai peste

putintia, a fi candvá bolnava. Domniori se invétia, ca Romanii, de timpuriu spre a se invertosiá si intári, de aceea debue se invetie gimnastic'a, lupt'a, calaritul, spre a-si puté castigá dorit'a desteritate; si totusi intrebati odata prin scóle si vedeti, nu e cercetarea scólei in raportu cu anii trecuti mai rea. Escusarile pentru remanerea unui scolaru nu remanu afara; de comunu sunt: nesanetatea séu chiar' si bolitiunea. Nici odata n'au fostu intre tinerimea, care cercetéza scól'a, mai multi betegi, cá acum in timpulu nostru. De vomu cercetá in sa mai afundu dupa caus'a bólei, vomu aflá, ca e mai multu o molesia, séu chiar' lenea, care retiene pe copilu dela cercetarea scólei, pe care in sa parintii nici de cum nu se sfiescu a o desvinovati prin bolitiune, prin care lenea si-capeta o proptea catu de bunicica. O parintiloru, voi, cari ve ingrigiti atatu de multu pentru binele trupescu alu prunciloru vostri pentru ce nu ve ingrigiti si pentru binele si bunastarea spirituala a filoroloru vostri, despre acaroru lucrari si nelucrari veti fi odata respundiatori? Pentru ce ajutati! voi a propti! lenea fitiloru vostri prin minciuna? — O cercetare diliginta a scólei e cea d'antaiu cerintia spre prosperarea si inflo-
 rirea invetiamentului.

Scóla populara cá scóla de cugetare.

(O vorbire tienuta intr'o adunare de invetiatori.)

„Domnii mei! Eu am propusu la ccnsiliulu d-vóstre o tema, care-mi pare a fi de mare importantia, si inca pentru tóte scólele, nalte si de diosu, de copii si copile, private si publice, acarei insemnate si necesitate in sa asi dori, cá mai vertosu in scól'a poporala, se fia cunoscuta, in scól'a in care mas'a poporului nostru primisce cea d'antaiu si cea din urma educatiune. Nu e vorb'a aici de o specialitate óre-care, de o tractare a acelei-a, ci de unu principu, care se fia fundamentulu intregului invetiamentu; e vorb'a despre aceea, ca se fia óre scól'a nóstra, mai vertosu inse scól'a poporala, o scóla de cugetare ori o scóla de memoria.

Domnii mei! A cugetá vá se dica a vietii cá omu. Cine nu cugeta, duce o vietia cá unu animalu. Sciu eu adeveratu ca activitatea spirituala, vietí'a spirituala, are manifestare tripla: voire, cugetare si simtíre; si eu sunt departe cá se voescu nu mai pe de parte a mic-siorá insemnatarea vointiei séu simtírii: inse cugetarea séu cugetulu e ochiulu voirii si simtírii; si fórtu multu reu a adusu o vointia órba séu unu simtiu orbu. Deci cine voesce a tiené si a sigurá adeverat'a insemnate a activitatii vointiei si caldurii simtiului, cine do-

resce cá vointi'a se fia indreptata numai spre bine, cá simtiulu se se insufletiesca si invapaieze numai pentru ce e cu adeveratu frumosu si nobilu, acel'a debue se tiena ochiulu cugetului, ochiulu mintii ageru si limpede, adeca, debue se lucre intr' acolo, cá omulu se invetie a cugetá adeveratu si chiaru. Cugetulu e conductulu vointiei si alu simtiului, inse elu e totu odata si seducatorulu loru, indata ce va fi unilateralu, ne-chiaru, si nesiguru. Esperinti'a invétia, ca mas'a cea necugetatóre s'a facutu prad'a acelor'a cari sciura a -si aplicá bine puterea cugetului, spre a intrebuintá simtiulu si vointi'a altor'a pentru scopurile loru egoistice si vile. Domnii mei! Tient'a a tóta educatiunea rationala e a face pe scolari apti spre o determinare propria. Numai o determinare propria duce la neater-nare. Lips'a determinarii proprie si asiadara a neaternarii e nefericirea masei cei mari. Deci de vremu cá se facemu din elevii nostri ómeni de sine-statatori, debue mai antaiu se-i aducemu la determinarea de sine, la unu destinu. Spre a ajunge la o determinare de sine nu e alta cale, decatu cugetarea. Urméza asiadara cá se ne crescemu elevii si se-i facemu fintie de sine cugetatóre. Aici debue se-si implinesca scól'a cea d'antaiu datorintia, care e fundamentulu totoruru celoru-lalte, si pe care dela inceputu pana in fine se nu o lase din vedere.

Acest'a e simburele invetiamentului. Caci ce vá se dica alt'a a instruí, de catu a aduce pe scolaru acolo, cá se póta primi in sine in consciinti'a s'a unu adeveru óre-care, o intipuire a aceleiasi cá se o póta rumegá si straformá in o idea a sa propria? Acel'a, care silesce pe scolarii sei, numai a primí idei, cunoscintie fara cá aceste se se faca in idei si cugetari proprii, ca se jaca asiá dicundu in memori'a lui cá o substantia mórtá si straina, acel'a nu si-a instruat bine scolarii sei, ci numai i-au adresu. Nici unu omu in sa se nu se adréga. Adresur'a e o peccature inaintea omului, séu celu pucinu o ignorantia a naturii lui spirituale. Si ci ne duce pe scolaru la necugetare, acel'a de siguru nu l'a cultivatu ci l'a stricatu.

Domnii mei! Eu sciu bine ca ce cuvinte aducu ómenii contra astor-feliu de asertiuni. „Ast'a-i formalismu!“ dicu, „ast'a atinge numai partea formala, numai principiulu formalu alu instructiunii.“ Si pentru-ca timpulu nostru favoréza realismulu, ori mai bine disu, materialismulu, privescu unii acésta parte formala cu óre-care despretiu, si cá la unu ce de prisosu. Óre cugetarea nu e ceva intru adeveru realu? Déca nu,

atunci si spiritulu nostru nu póte fi ceva realu. Din contra, cugetarea e cea mai mare realitate, caci togma ea face, tóte cunoscintiele si ideile nóstre, posesiune adeverata si reale a spiritului nostru. Cine tiene cugetarea numai de o forma, acel'a trebuie se aiba minunate concepte despre cugetu.

E óre numai o diferentia de forma, candu in stelele cerului vedu numai nescelumini, cari se aprindu sér'a in sal'a cea mare a cerului, ori me ardicu la ide'a, ca suntu corpuri ceresci nemesurate, cari in nemarginitul spatiu alu universului, dupa legi eterne 'si urméza cursulu lor? de siguru ca nu! A crede acést'a aru fi unu visu copilarescu. Cu catu cugetamu ma; multu, cu atatu devine sciintia nóstra mai reala. Cine si-deprinde scolarulu a cugetá, acel'a-i deschide unic'a cale adeverata catra realismu. Prin urmare eu nu cunosc in acésta intrebare nici unu contrastu de realismu séuformalismu. Cugetulu duce la realitate. Spre a face ceva realu, ne e de lipsa cugetarea. Ceva realu fara cugetare incéta a fi pentru omu realu.

Eu tienu, ca poporul nostru in partea cea mai mare — patimesce de o necugetare condolabila. Cine cunósce superstitiunea, ce percurge intrég'a viétia a poporului, neclatit'a alipire de simpatia, si órb'a credintia a poporului in autoritate, carea lu face a nu crede la temeiuri si cause mai intielepte, credintia usióra, prin care se face aptu a cadé in cursele mincinosiloru de totu felulu, a saporiloru de comori, a vrajitoriloru etc. si le vá judecá tóte acestea seriosu, acel'a de siguru nu-mi vá contradice. Ast'a insa e o nefericire mare in tóte privintiele, in privinti'a materiala si spirituala, civila si politica ori religionaria. Unu poporu fara cugetare e unu poporu sclavu. Cugetarea e prim'a conditiune pentru emanciparea unui adeveru. Unu poporu cugetatoriu nu se vá impilá nice candu!

Mergu mai departe, si dícu: La acésta necugetare pórtá o bunicica parte din vina scól'a nóstra, si adeca atatu prin aceea ce face, catu si prin ceea ce nu face!

Sunt de buna séma si alti factori, cari contribue la acést'a: famili'a, comunitatea, institutiunea statului, ba chiar' si locul si tiér'a, dispusetiunea naturala; tóte aceste insa totusi nu indreptatiescu scól'a, spre a se spelá de vin'a acést'a. Ea ar' trebui se documenteze mai antaiu, ca a lucratu si a facutu tóte, ne lasandu nimica spre a face din scolari fiantie adeveratu de sine cugetatórie. Ce insa acuma n'o póte. Credu insa, si sum si convinsu, ca multi invetiatori au facutu si pana acum tóte, cate au pututu si catu le fú iertatu in im-

pregiurarile de facia, cá se-si invetie scolarii a cugetá, insa nu credu cá scól'a poporala de adi se si merite a se numi scóla de cugetare, nice nu e destinulu ei spre o scóla de cugetare cá principiu de comunu recunoscutu, nice se vede din institutiunile, din pretensiunile, ce i se punu, si cu catu mai pucinu din rezultatele de cultura, ca ar' fi o adeverata scóla de cugetare.

Domnii mei! in propusatiunile, ce vi-le presentu, se aréta unele temeiuri, unele cause, pentru ce e scól'a nóstra mai multu apta a inaintá necugetarea, decatu cugetarea propria. Numitele mele propusetiuni sunt menite a dá mai departe unele indreptare, ca cum s'ar' puté si ar' trebui delaturatu acestu reu, si anume prin o tenere a unei proportiuni dreptre intre desvoltarea si cultur'a memoriei, si intre grigea si cultur'a puterii cugetatórie. Au se aréte necesitatea unei reforme a scólei populare dupa cuprinsu, intindere si metoda. Domnii mei! tesele aceste sunt proiectate de vre-o cativa ani; atunci insa nu s'au aretatu.

Astadi am observatu cu placere, ca in registrulu vorbiriloru propuse, erau mai multe, care asiá dícendu apucá pe aceeași córda; asiá dara eu incheiu, ca aceste opiniuni celu pucinu se incépa a intrá in curgerea timpului. Pentru aceea, cari dorescu bucuros a vedé »intrebare intetítóre« la ordinea dilei, asi díce si le-asi spune: ca a duce pe scolari la cugetare inca e o »intrebare urgenta« si din cele mai importante. Domniloru! fiti asiá dara pilotii, cari arunca naea pe mat'e a apei timpului presinte!⁴

Oratorele cetesce apoi urmatóarele tese:

1. „La necugetarea in credintia, judecata si lucru de care patimesce inca o parte mare a poporului nostru, pórtá scól'a vina, parte nu implinesce unele lucruri ce ar' trebui se le implinesca, parte ca lucréza in unele privintie cum nu ar' trebui.

2. A cugetá nu se póte invetiá prin reguli, ci numai prin exercitiu, adeca prin indemanarea a face tóte lucrarile corporali si spirituali cugetandu.

3. Mechanismulu invetiarii e mórtea cugetarii. Din contra ar' trebui cá mechanismulu lucrarii se fia fructulu cugetarii.

4. Scólele nóstre peste totu sunt asiá constituite, in catu indemanéza pe scolariu a-si face tóte lucrarile sale mai multu fara a cugetá.

5. Intre causele, cari favoréza necugetarea scolariului la invetiamentu stau mai antaiu: i se ajuta prè multu la invetiare, ne indestulimu prè multu cu vorbe díse dupa altulu, ne impacamu prè multu cu sciintia memoriei-

6. Simpl'a aretare (demonstrare) a temeiurilor unui adeveru, pôte curendu se esciteze cugetari, in sa nu indemanéza cugetarea propria. Numai form'a euristica e adevratu indreptátore spre a cugetá.

7. Memori'a este camer'a facultatii cugetative. Ce nu se pôte cugetá in ca de unu scolariu, nu se cade a se depune in acea camera. Esercitiulu memoriei si a puterii cugetatórie, trebue se mérga mana in mana. Memori'a debue se servésca puterii cugetátore. Grigea memoriei e o parte intregítore a esercitiulu de cugetare. Unde grigea memoriei n'a desceptatu voi'a copilulu de a cugetá, ci a apesat'o, acolo a facutu mai multu stricatiuni, decatu folosu.

8. Pana acum s'a privitu mai multu intr' acolo, cá se se elibereze metod'a de mecanismu, de catu cá cuprinsulu instructiunii se se faca esercitiu de cugetare, pentu scolariu.

9. Esercitiulu in cugetare a-lu pune pe óre anumite, ar' insemná a ignorá si scopulu si midilócele. In tréga instructiunea debue se fia esercitiu de cugetare, si tóta activitatea scolariulu indemnare in cugetari.

10. Ori-care obiectu de instructiune pôte contribuí séu la deprinderea scolariulu in cugetare séu la timpirea lui. Cá se se implinésca cea d'antaiu, trebue in scóla nu numai se se socotésca cugetandu ci si a se ceti cugetandu, a scrie cugetandu, a vorbí cugetandu, a memorá cugetandu, precum si a deprinde la o pncepere cugetátore despre adeverurile religunare, istorice si fisico-naturali. Acést a in sa fara o reforma a instructiunii dupa cuprinsu, intindere si metodu nu se pôte face.

11. Omulu cugeta in vorbire. Despartírea de vorbire si cugetare, de cuventu si cugeta duce negresitu la necugetare. A dedá pe scolariu se nu vorbésca, fara de a cugetá, si cu fia-care cuventu a legá ideia cea adevrata, e problem'a a tóta invetiatur'a cu deslingere in sa pentu instruarea limbei.

Amu reprodu su precedent'a vorbire din diarulu „allgemeine österreichische Schulzeitung,“ pentu aceea, caci cuprinde multe adeveruri si caci tesele propuse potu serví si invetiatoriloru nostri cá atate probleme de deslegatu in conferintiele invetiatoresci tienende intr'o parte si alt'a.

Red.

Materiale de instructiune.

Metodulu practicu alu invetiarii camputului in scóla populara.

(Urmare.)

Doi, 2.

a) computu mentalu.

I. Copii, in óra computulu de pe urma mi-numise rati deosebite obiecte, cari sunt aici numai odata. Care dintre voi pôte se-mi mai numésca acele astadi?

Care lucruri sunt numai odata in cas'a vóstra, Petre?

Care lucruri sunt numai odata in biserica?

Ce invetiasemu asiadara a socoti in óra de ieri?

Scol. Ca odata unu este unu.

I. Spuneti in ca odata acést'a cu totii.

Paremi-se ca éstu lucru ilu sciéti ieri si scrie; scrieti-mi-lu in ca odata acuma cu totii pe tablele vóstre. (scolarii scriu).

I. Acum cititi cu totii aceea ce ati scrisu (citescu).

Bine! Astadi veti invetiá éra si ceva de nou, in sa eu voi aratá lucrulu numai la aceea, cari se uita la mine si iau bine sam'a.

Invetiatorulu scóte éra si merulu de ieri din bosunariu si díce: mai scimi-ati spune cate mere tienu acum'a in mana?

Scol. Unulu.

Invetiatorulu mai scóte acum unu meru si-lu pune langa celu d'antaiu. „Acuma sunt dóue“ va díce unulu séu altulu dintre scolari. Bine, díce invetiatorulu, asta o sciti asiadara. Póte ca mi-ati puté spune si ca cate mani amu eu? Cate pitióre? Cate braçie, cati ochi, cate urechi etc.

(Cá scolarii se aiba oca siune a distinge intre 1 si 2, invetiatorulu se le puna unele intrebari mestecate, cam asiá). Cate capete are omulu? Cate nasuri? Dar' ochi mai sciti cati are? Cate cuptóre sunt in cas'a acést'a? Cate pitióre are cocosiulu?

Invetiatorulu iá in mana o péna si intréba: Ce e acést'a? Apoi pune pén'a aceea pe mésa si ia a-mana alta péna, o arata copiiloru si intréba éra-si ce e acést'a?

In v. Acum aveti grige bine. (Mai iá odata pén'a intr'o mana si díce:) Asta e o péna. (Indata apoi iá si a dóu'a péna cu ceea mana si díce:) Asta éra si

e o péna. Vedeti o péna cu o péna (impreunandu la vedé'a tuturoru penele din ambele mani) facu dóue pene. Ce am disu? Ce este o péna si cu o péna? Asiadara o péna si cu o péna cate pene sunt?

Spune-ti acést'a cu totii!

Inv. (ridicandu-si o mana in susu) Ce e ast'a?

Inv. (ridicandu si man'a ceea alta) Dar' ast'a ce e?

Inv. O mana cu o mana (impreunandule la o-lalta) sunt dóue mani. Ce amu disu?

Inv. (Aratandu pe man'a unui scolaru:) ce ai tu aici?

Scol. O mana.

I. Unde ti-e capulu alu doile? — Asiadara cate capete ai? Dar' pitióre cate ai?

(Invetiatorulu face o trasura pe tabla) Ce amu scrisu aici? (mai facendu a dóu'a trasura:) ce am mai scrisu inca odata pe tabla?

Inv. Ast'a (I) e asiadara o trasura si ast'a (I) e éراسi o trasura. O trasura (I) cu o trasura (I) sunt cate trasure?

Inv. Asiadara ce e unulu si cu unulu?

Sc. Doi.

I. Díceti toti (scolarii dicu)

I. Inca odata.

I. (Aratandu unu degetu) cate degete e acést'a?

I. (Ridicandu unu altu degetu dela ceeaalta mana) cate degete e acést'a?

I. Unu degetu (punendu acum unulu lenga altulu ambele degete) cu unu degetu sunt cate degete?

I. Acést'a inasa (aratandu éراسi numai degetulu dintaiu) de cate ori e unu degetu?

I. Si de cate ori unu degetu e acést'a (aratandu pe celalaltu)?

I. Odata unu degetu (aratandu cu unulu) si inca odata unu degetu (aratandu pe celalaltu) sunt impreunandu acum ambe degetele) cate degete?

I. 2 degete de cate ori sunt unu degetu?

I. De dóue ori unu degetu, cate degete sunt?

I. (Aratandu o feréstra). Cate ferestri e acést'a?

I. (Aratandu alta feréstra). Dar' aici, cate ferestri sunt?

I. O feréstra cu o feréstra cate ferestri sunt?

I. Dóue ferestrii sunt decate ori o feréstra?

(In modulu acést'a se aducu inainte multe alte e-semble), d. e. unu cruceriu (apoi mésa, carte, ou, nuca, meru) si cu unu cruceriu sunt cati cruceri?

I. Doi cruceri decate ori sunt unu cruceriu?

I. De 2 ori 1 cruceriu cati cruceri sunt?

(Intrebarile se se puna scolariloru unulu cate unulu si numai pentru variatiune si spre mai marea inviosiare a invetiamentului se se intrebe scolarii, cá se raspunde in cora.)

I. Numiti-mi lucruri, care numai de 2 ori se afla in acésta scóla. — Ce am eu numai de dóue ori pe trupulu meu?

Sc. Ochii, urechile, manile, pitiórele.

I. O nuca cu o nuca, cate nuci sunt? Dóue nuci de cate ori sunt o nuca? — De 2 ori o nuca cate nuci sunt? — Asiadara unu lucru (obiectu) si unu lucru, cate lucruri sunt? Unulu cu unulu catu face? — Doi face de cate ori unu? — Catu e de dóue ori unu?

I. Mai unitive odata aici (invetiatorulu iá a mana unu obiectu pan' acum neintrebuintiatu). Astadi v'amu adusu ceva nou (scotindu din bosunariu ori mésa). Ce sunt aste?

I. Aceste precum vedu nu le cunósceti. Sunt dóue alune. Privitile bine. Sunt mai mici cá nucile, dar' asiá de rotunde cá aceste; din afara sunt lucii si in launtru au unu simbure, care se póte mancá. Asiadara ce sunt aste?

Sc. Alune.

I. Ioane, vina, si iá din aste dóue alune un'a (o iá).

I. Cate alune mi-a remasu acum'a?

Sc. Un'a.

I. Dara tu cate alune ai luat de aici?

S. Una.

I. Din alunele remase mie mai poti loá un'a?

(Scolarulu iá).

I. Cate mi-ai remasu acuma.

S. Nice un'a.

I. Ati auditu si veditu cu totii. Inca nu sciu daca ati precéputu toti? Ve voiu intrebá pe rendu, si voiu vedé, care este mai cu luare-aminte. Inv. intrebá: ioane, daca luamu din 2 alune un'a, cate mai remanu?

Éra daca luamu din o aluna inca o aluna cate mai remanu atunci?

I. Asiadara 2 alune fara un'a, cate alune sunt? O aluna fara un'a, cate alune sunt?

(Acésta deprindere trebue a se continuá cu scolarii cu mai multe alte obiecte d. e. betisióre, mere, bóbe, trasuri etc.)

I. 2 mai pucinu cu 1 catu face?

I. 1 mai pucinu cu 1 catu face?

I. Acum ve scotu érasí unu obiectu, pe care aici în scóla nu vi l'am aratatu inca. Care scie se-mi spuna ce e acest'a.

S. (unii ilu cunoscú:) Cotu.

I. Sciti de ce tréba e cotulu. Petre, unde ai vediutu tu cotulu si ce ai vediutu facendu-se cu elu? Asiadara cotulu este o mesura si cu elu se mesura. Vrú se ve aratu si, cum se mesura. (Scóte apoi o cordea (pantlica) cu care invetiatorulu se provediuse de mai nainte, cá de doi coti, apoi mesura dicendu:) Unu cotu cordea cu unu cotu cordea, cati coti sunt?

S. Doi.

I. Pentru ce?

S. Pentru-ca de dóue ori cate unu cotu facu doi coti.

I. Doi coti de cate ori sunt 1 cotu? — Doi coti fara unulu, cati coti facu? — Dar' daca si din unu cotu mai scótemu unu cotu cati mai remanu? — Asiadara din doi coti de cate ori potú scóte cate unu cotu? Prin urmare de cate ori se cuprinde unu cotu in doi coti?

Ieri au mersu o fetitia tramisa de mamas'a se cumpere uleu. Dupa cum au cerutu fetiti'a i s'a pusu in vasulu ei unu patrariu plinu de uleu odata, si dupa aceea inca unu patrariu plinu. Cate patrare a luatú? — Pentru ce? — 2 patrare de cate ori sunt 1 patrariu? — De dóue ori unu patrariu cate patrare sunt? —

(Invetiatorulu continua) Dupace fetiti'a nóstra a aretatu banii ce i-a adusu, s'a vediutu, ca ea n'are decatu pe unu patrariu; boltasiulu se apuca asiadara si mesura din uleulu datu fetitiei unu patrariu si ilu iá inapoi. Catu uleu i-a mai remasu copilei? — Si daca i-ar' fi luatú indereptu si patrarulu acel'a, catu i-ar' fi remasu? — Din 2 patrare de cate ori putemú scóte cate unu patrariu? — Incate patrare se cuprinde unu patrariu de dóue ori? — Cate patrare se cuprinde in 2 patrare de 2 ori? — Daca mesuramu in 2 patrare cu 1 patrariu, de cate ori merge? — Daca mesuramu cu Unulu in doi, decate ori merge? — Cu care numeru trebuie se mesuri in doi, cá se mérga de 2 ori? — In care numeru se cuprinde 1 de 2 ori?

(Invetiatorulu se deprinda pe scolari la asemenea computare prin mai multe alte exemple, pana candu vede ca scolarii sei precepu toti lucrulu bine. Si numai atunci póte pasí mai departe. Midilócele pentru invederarea lucrurilor, cum e aici cotulu etc. etc. nu

trebe se-i lipsésca invetiatorulu nici odata din scóla, caci antai'a invetiatura trebuie a se basá pe invederare, altu-feliu nu platesce nimica.)

Incheierea singuraticeloru deprinderi aratate mai susu se face totu-deuna prin o scurta repetitiune a totului, cam in modulu urmatoriu: Ati invetiatu acuma multe cele, voiú vedé care a tienutu bine minte, 1×1 face catu? — 2 de cate ori este 1? — 2 mai pucinu cu 1 face catu? — 2 mesuratu prin 1 face catu?

Ce este $1 + 1$?

S. $1 + 1 = 2$

I. decate ori este 1.?

S. $2 \times 1 = 2$.

I. 2 fara 1 catu face?

S. $2 - 1 = 1$.

I. Unulu mesuratu in doi catu face?

S. $2 : 2 = 2$. (Vá urmá.)

Varietati.

Orfanulu neascultatoriu.

In orientu a vietuitu in timpii de-demultu unu domnitoriu avutu si puternicu, care n'avea copii, inasa avea o deosebita iubire catra copii buni, bine educati si virtuosi. Regele Murad érá preste totu unu amicu mare alu prunciloru si casioná unele placeri copiiloru din imperati'a sa, din care cauza bunulu si puterniculu principe se privea de parintele toturoru si érá intocm'a iubitú si onoratu de toti.

Intr'un'a de díle merse regele Murad prin stratele capitalei si vediú la unu coltiu alu unei case mari unu copilu cersitoriu. „De unde esci, copile?“ intrebá regele cu vorba blánda si pretinósa. „De ce stai tu aci si cersiesci de pela toti ómenii, cari trecu? — Póte-ca esti de parinti seraci, cari n'au ce-ti dá de mancare?“ —

„A, Domnule!“ respunse copilulu, sumu unu orfanu seracu, n'am nice mama nici tata si traiescu cu ce-mi dau ómenii cei buni. Indura-te si Domni'a Ta si-mi arunca unu crucerusiu, cá se-mi cumperu ceva pane si se-mi mai astemperu fómea. Precum vedi, si vestimintele-mi sunt atata de rupte, in catu abia-mi mai acoperu golatarea.“

Murad ascultá la copilu cu anim'a misícata si-lu compatimiá vediendu-lu parasitu, si lasatu de sine in lume in asiá cruda etate. Petrunsu de condurere, regele se 'ntórse catra copilu si-i díse: „Fiindu-ca esti unu orfanu seracu si parasitu si n'ai nice mama nice tata, voiescu a-Ti fi din minutulu acest'a eu tata si se

ingrimescu cum mai bine de tine, daca si in catu te vei arată demnu de asta binefacere a mea.“

Regele facu apoi semnu copilului, cá se-lu urmeze, dara elu nu visá nici pe departe de marea norocire ce-lu asteptá acum'a, de órece elu nu vediuse nici candu pe regele. Ce uimire ajunse pe copilu candu se vediu ca intra cu Domnulu celu mare in palatulu regescu si candu i se infacisiara stralucirile cele mari de prin incaperile regesci! Stá se nu cuteze nice macaru a se uitá in susu, ci se opri cu umilintia la portile palatului, pana candu venira la densulu unii servi si-lu condusera intr'o odaie mica, unde i schimbara hainele trentiuróse cu vesmintele cele mai pompóse. Catu de imbucuratu erá acumu Amur in acele vestminte! Catu de incantatu de fericire erá copilasiulu nostru prin asta straformare momentana a sórtei sale celei a-deveratu vitrege de pana atunci!

Curtenii regelui Murad inca nu pucinu se mirara de acésta rara fávóre, de care domnulu unei imperatii facu partasiu pe acelu copilu; credeau ca prin vr'o intemplantare órba acelu copilu va fi seversitu óre-care fápta marétia si-si faceau feliuri de cugete. Uimirea si admirarea loru insa crescú si mai multu, candu regele preste pucinu esí si se esprimá, ca acelu copilutiu cersitóru, de se va purtá bine si se va arată demnu, are inca de a fi eredele imperiului seu celui mare si puternicu.

(Va urmá.)

Diverse. Din o corespondintia a »Concordiei« aflamu, ca in Bucovina s'au intrunitu unii din inteligintia spre a desbata si a-se intielege, in ce chipu s'ar' pote infintiá o gazeta, si unu barbatu marinimosu oferindu cautiunea ér' altulu luandu asuprasi redigerea, acumu se face programa spre a-se edá gazet'a in tempulu celu mai scurtu.

— Totu din acea corespondintia aflamu ca d. Archimandritu Teofilu Bendela, din castigulu de 20,000 ce-lu facu de curendu la loteria, a datu o suma insemnata la fondulu reuniunii romane din Cernautiu.

— La academia din Clusiu suntu 122 ascultatori, din care 12 insi suntu romani. Óre numai atatia romani?

— La gimnasiulu din Beiusiu se afla 284 studenti, din care 266 suntu romani, 13 unguri, 3 nemti, 1 rusu si 1 israilleanu.

— In cemitatulu Hunedórei, dupa o corespondintia a Concordiei, in semestrulu II 1863 au intratu cam

125 diare. Bine! dar' en spuneti-ne, cate scóle aveti, séu mai bine, cate n'aveti?

— Totu in Concordia cetimu si unu Proiectu de statute pentru infintiandulu gimnasiu micu la Bradu in comitatulu Zarandului de religiunea ortodocsa resariteana.

— O crima terebile a fostu descoperita intr'unu satu lenga Falmouth in Englitera. si velulu care a ascunsu unu secretu ingrozitoriu a cadiatu. De vr'o cativa ani se respandise sgomotulu, ca unu zidaru, anume Porter, aflanduse in impregiurari de avutia destulu de bune, tiene pe fratele seu de multu timpu inchisu intr'o mica camarutia a casei sale. Vecinii audisera adese típete de durere sfasiatórie, mai cu séma in noptile friguróse de iérna; inse nimeni nu voiá a se amestecá in afaceri straine. In fine, scomotele au petrunsu la audiulu unui medicu care s' aflá din intemplantare in acestu satu; acestu medicu, doctorulu Byrne, dupa ce culesse tóte datele, comunicá lucrurile ministeriului de interne, care-lu numi in data imputernicitulu seu speciale si-i mai dete alti doui imputerniciti spre ajutoru. Acesti trei mersera la cas'a lui Porter si cerura a intrá si a vedé pe fratele seu. Porter nu éra a casa. Doctorulu Byrne, care -si prócurase óre cari cunoscintia de intocmirea localitateri, gasi chili'a ascunsa suptu o scara. Scen'a care se infacisiá aci visitoriloru erá prea teribile si respingatória spre a puté fi descrisa in tóte amenuntele sale. Patru ziduri góle, o ferestruia mica si usia formau acea chilia; intr'ins'a totu mobilarulu éra unu patu de scandure in latime desiése policari si departate un'a de alt'a totu de cate siése policari, p' aceste scandure de torture, putredite si acoperite de murdarie s' aflá o fiintia in pelea góla, fara vr'unu altu acoperementu de catu doui saci vechi. In acea fiintia erá anevoie a mai recunósce unu omu; membrele corpului erau intiepenite de frigu si de lipsa de misicare; pardosél'a si paretii camerei erau numai o singura gramada de murdaria, atmosfera erá teribile. Intr'unu tempu mai lungu de 20 de ani, crudimea unui frate aruncase pe nenorocitulu in acestu mormentu ingrozitoriu, — nu-i dete nici o carpa, nici unu firu de pain spre a se culcá, nimicu de catu acele scanduri anguste si dreptu acoperementu doui saci putredi. Si care erá starea intelectuale a acesteí victime a iubirii fraterne? Unu felu de idiotismu; o presiune blanda de fisionomia; o supunere copilarésca la tóte cate i se comandá; nici unu semnu de violintia séu de mania, si pentru multe lucruri mari semne de intielectiune dupa atata miseria.